

Motion

1978/79:729

av Lars Werner m. fl.

om planerna på en nordisk radio- och TV-satellit

Det slutliga beslutet om Sveriges deltagande i det nordiska satellitprojektet, Nordsat, skall snart tas. För närvarande arbetar ett flertal nordiska utredningar med att undersöka projektets teknologiska, ekonomiska och kulturpolitiska konsekvenser. Debatten om Nordsat har varit livligast i kulturtidskrifter och ibland på tidningarnas kultursidor. De kulturpolitiska argumenten är framför allt argument *mot* Nordsat, och de från början framförda motiven för satelliten har effektivt undanröjts. Kulturarbetarnas organisationer och de fackliga organisationerna är enhälligt kritiska eller direkta motståndare till Nordsat. De positiva rösterna hörs från elektronikindustrin och Arbetsgivareföreningen. När man ser närmare på konsekvenserna av Nordsat förvånar detta inte.

I debatten om Nordsat har det varit ganska tyst om satellitens ekonomiska följder, i form av investeringar för konstruktion, uppsändning och drift av satelliterna. Men de allra största investeringarna kommer att påtvingas konsumenterna, som måste skaffa dyr och ny utrustning för att kunna se program via Nordsat.

De centrala investeringskostnaderna kommer att bli över 1 miljard svenska kronor, och denna investering upprepas ca vart fjärde år – den realistiska livslängden för varje satellit. Men mottagarnas investeringar är av en helt annan storleksordning. Den enskilde mottagaren måste investera över 2 000 kr. – och ytterligare 2 000 kr. för att få tillgång till text-TV, som är en förutsättning för t.ex. en svensk att se på finsk TV. Om de nordiska hushållen skaffar denna utrustning, blir de totala kostnaderna för Nordsats första generation närmare fantastiska 30 000 000 000 kr.

Det är viktigt att dessa perspektiv är klara för riksdagen och för de svenska lönarbetarna, så att man inte låter ämbetsmän och borgerliga ministrar driva oss så långt in i projektet att ingen återvändo finns och riksdagen senare inte har någon realistisk möjlighet att dra Sverige ur Nordsatprojektet.

Det finns naturligtvis förklaringar till elektronikindustrins intresse för Nordsat. Den svenska TV-marknaden är sedan länge täckt, och färg-TV-marknaden är mättad till 75 %. De multinationella elektronikföretagen behöver nya marknader för sina produkter. Satelliterna medför direkt en mycket stor marknad för elektroniska produkter: antenner, nya TV-apparater, text-TV-utrustning m. m. Det ökade antalet kanaler blir ett effektivt försäljningsargument för TV-bandspelare och annan extrautrustning.

Finansiering av Nordsat kan ske på två sätt: genom skattemedel eller

genom kraftigt höjda licenser. Härtill kommer utrustningskostnader på 2 000–10 000 kr. för helt normala TV-hushåll.

Dessa kostnader skall ses i förhållande till de uppställda motiven för Nordsat och Nordsats möjligheter att tillfredsställa dessa.

Följande huvudmål har således ställts upp för Nordsat:

- att stärka den nordiska kuturgemenskapen,
- att öka individens valfrihet genom tillgång till grannlänernas program,
- att ge de nordiska invandrarna möjlighet att se hemlandets program.

En sammanfattning av tillgängliga forskningsresultat gjord vid Sveriges Radios avdelning för publik- och programforskning gör sannolikt att Nordsat knappast kommer att främja dessa mål.

Tvärt emot att stärka nordisk gemenskap kommer programutbudet att få majoriteten av TV-tittare att "åka slalom" mellan publikfria program. Dessa program står ofta närmast i strid med de kvalitetskrav som nu är uppställda i avtalet mellan regeringen och Sveriges Radio. Nordiska program är inte särskilt lockande för svensk TV-publik, trots att de som nu sänds oftast valts bland de program som antas vara mest intressanta för svensk publik. Det är tyvärr ett faktum att ur ett tillgängligt utländskt utbud väljer tittarna framför allt och i första hand fiktion och underhållning av angloamerikanskt ursprung.

Den "ökade valfriheten" kommer därför för de allra flesta att innebära en möjlighet att se fler av de program som redan är kulturpolitiskt tvivelaktiga.

Det enda mål som därför åtminstone formellt kan förväntas uppfyllt av Nordsat gäller därför nordiska invandrares möjligheter att se hemlandets program. Men detta är ett tvivelaktigt mål. Nordsat kommer därmed snarast att bidra till att öka invandrarnas isolering, eftersom programmen inte utgår från invandrarnas situation i invandrarlandet. En lösning på detta ligger i stället i att det skapas ekonomiska möjligheter för TV- och radioprogram, producerade i Sverige, på invandrarnas språk och med utgångspunkt i invandrarnas situation. Härmed ges invandrarna verklig möjlighet att bevara sin språkliga och kulturella identitet. Därtill bör naturligtvis det redan existerande Nordvisionsavtalet byggas ut och en gemensam nordisk information i TV utvecklas.

Den tekniska utvecklingen vidgar möjligheterna för direkt spridning av bl. a. TV, radio och film, också internationellt. Men teknisk utveckling är inte nödvändigtvis och alltid detsamma som framåtskridande. Frågan är dels vad man önskar förmedla, dels själva målsättningen och dels om medlet (tekniken) är adekvat – dvs. rätt metod att uppfylla målsättningen.

Nordsat är oanvändbar för att uppfylla de angivna målen. Nordsatprojektet uppfyller i stället helt andra mål: den multinationella elektronikindustrins

behov av nya marknader och vissa politiska krafters önskan om en ytterligare passivisering av folket. Därför kräver vpk att Sveriges engagemang i Nordsatplanerna upphör.

Det finns alternativa utvecklingsvägar för radio och TV i Sverige. Kravet på sådana alternativ måste vara att de aktiverar större befolkningsgrupper än dem som nu kommer till tals i massmedierna. Dessa krav kan naturligtvis ställas på alla medietyper – på press, radio, TV och film. I första hand måste man ställa kravet på de medier där det samhälleliga inflytandet och ansvaret för organisation och innehåll redan är stort: radio och TV.

Här är det uppenbart att utbildningsministern sätter Sveriges Radio på svältkost och därmed hindrar SR att uppfylla de krav på innehåll som Nordsat i stället sägs tillfredsställa. Men kostnaderna blir via Nordsat ofantligt mycket större, både för staten och för de enskilda medborgarna. Det riktiga alternativet är därför att dels bygga ut Sveriges Radios resurser, dels att medverka till större möjligheter till lokala radio- och TV-program.

Närradion har sagts vara ett sådant alternativ. Det är inte riktigt. Närradion, som nu snart skall inleda sin verksamhet på 15 orter i landet, är en radio för de redan starka organisationerna, för dem som redan har möjligheter att komma till tals. Detta är den liberala modellen: den som har skall varda givet, från den som intet har skall det tas. Det *demokratiska* alternativet är att i stället öka möjligheterna för hittills missgynnade att komma till tals i massmedia, på sina egna villkor. Närradion erbjuder inte någon lösning på detta. Däremot skulle en satsning på lokalradion kunna skapa förutsättningar för "allmansradio", med vissa garantier för att starka grupper inte tillåts att dominera på de svagas bekostnad.

En av förutsättningarna för en livskraftig demokrati är att många uttrycker sina intressen och behov och deltar i meningsutbytet: kommunicerar med varandra. För att detta skall ske måste "marknadskrafterna" stävjas, antingen genom att de starkas dominans begränsas eller genom stöd till de svaga – eller bådadera. Denna princip ligger till grund för t. ex. press- och filmstödet och borde kunna utvidgas både där och i förhållande till etermedia. Därför bör anslaget till Sveriges Radio ökas för att ge möjlighet att upprätta fasta eller mobila "bandverkstäder" i anslutning till varje lokalradiodistrikt. På sikt bör detta system utvecklas till att också omfatta "film- och videoverkstäder" vid Sveriges Radios regionala och lokala TV-redaktioner.

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att planerna
på en nordisk radio- och TV-satellit bör avskrivas.

Stockholm den 23 januari 1979

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)